

FOIȘOARA

TELEGRAFULUI ROMAN.

Nr. 4.

Sibiu 12 Februarie 1876.

Anul I.

Apare la doue săptămâni. Corespondințele să se adreseze la redacțiunea Telegr. român cu adausul „pentru Foișoară“.

DESPRE INSEMNĂTATEA ȘI FOLOSUL STUDIULUI ȘTIINȚELOR NATURALE.

Prețutindinea suntem incunjuțați de obiectele na-turei, ori și unde ne vom indrepta privirile observăm lucrarea neconținută a puterilor ei. Nimic nu este prea neînsemnat, nimic prea grandios, încât natura sa nu-i poarte de grije. Ea își manifestează activitatea sa cu aceeași acurateță în rotațiunea planetelor și în suflarea lină a zephyrului, în firicelul de earbă și în stegarul vênjos, în vermulețul umilit și în organismul complicat al omului, în grăunțele de năsip și în munții, ce și ridică creștetul până în nuori. Forma, sub care natura ne înfățișază lucrarea sa, se schimbă neconținut, dar preste toate aceste schimbări planează legi nestrămutate, cari dominează și regulează întregul.

Omul, și el numai o făptură a naturei, s'a ridicat mai pre sus de toate celelalte ființe și prin însușirile spirituale s'a pus în pozițiunea de a-și supune natura și puterile ei scopurilor sale. Această influință a omului asupra naturei însă nu este necondiționată, căci el numai într'atât o poate trage în folosul seu, intru cât o cunoasce și se conformează legilor naturale, cari regulează nunumai raportul întră ființă și ființă, ci își estind puterea lor asupra desvoltărei spirituale a omului chiar. Despre acest adevăr omul a trebuit să se convingă mai mult sau mai puțin încă foarte de timpuriu; și ai cugeta dec' că, studiul naturei să se fi cultivat neconținut din timpurile cele mai vechi, până astăzi. Dar s'a întâmplat contrarul. Timp foarte îndelungat studiul naturei a fost cu totul nebăgat în samă și pe când alte ocupațiuni să cultivau cu multă plăcere și diligență, mai nimeni nu-i trecea prin minte să studieze compozițiunea obiectelor naturei sau raportul, ce există întră diferitele ființe și întră aceste și om. Un

șir lung de seculi a trecut, până ce atențiunea omului s'a indreptat asupra naturei, isvorul nesezat al bogățiilor sale spirituale și materiale. Meritul de a fi ridicat studiul naturei la însemnătatea ce i se cuvine, a fost rezervat timpului mai nou. Decând cu primele descoperiri însemnate, rezultate din o serioasă studiere a fenomenelor naturale, interesul pentru aceste ocupațiuni a căștigat tot mai mult teren, și din nebăgate în samă, ce erau ele mai 'nainte, astăzi au ajuns a-și esercia influința aproape asupra tuturor cunoștințelor omenesci.

Cu toate aceste nu se poate contesta că, și în vechime oamenii s'au ocupat încâtva cu deslegarea cestiuni despre originea universului preste tot și în deosebi a pamântului, despre raportul întră diferitele ființe, precum și despre legile, după cari se conformează întregul. Dovadă sunt filosofile și cosmogoniile acelor popoare, cari au făcut cei d'ântei pași spre civilizațiune. Principiile însă, pe cari s'a ridicat zidirea acelor filosofii și cosmogonii, erau mai mult nește deducțiunii abstracte ale spiritului, decât un sistem basat pe studiul intensiv al însași naturei. A fost deci o urmare firească ca, ele să vină de multe ori în contrazicere cu realitatea și să inducă astfel pe om în rătăcire. Totuși chiar aceste teorii, dacă ar fi putut străbate în massa poporului, încă ar fi produs mult bine prin dedarea lui la reflecșiune și prin estinderea privirilor. Dar în lipsa scoalelor, a artei tiparului și a comerțiului desvoltat, — acestor factori, cari cu deosebire contribuiesc în timpurile noastre la respândirea cunoștințelor de tot felul — rezultatele cugetării filosofilor antici nu au putut străbate în massa poporului, ci au ramas tot numai în îngustul cerc a unor puținii oameni învățați. Partea preponderantă a poporului remăsese ignorantă, ca și mai 'nainte, ea nu-și luă ostăneala a străbate cu petrunderea sa până înlăuntrul lucrurilor, căci credea a le cunoasce pe deplin, fiindcă, de apurarea le avea înaintea ochilor. Ast-

fe neglijarea studiului naturii se respândi tot mai mult și neinteresarea era cu atât mai mare, cu cât cele mai interesante procese în natură, se petrec în linișce, fără de a lovi în mod deosebit simțurile omului; violența însă, cu care impresiunile provenitoare dela lumea esternă lovesc simțurile noastre, este tocmai o condițiune neapărată, pentru de a produce interes și a atrage atențiunea inteligențelor mai puțin dezvoltate, precum sunt cele ale copiilor sau ale masei poporului. Așa vedem că, acele schimbări și fenomene, cari se petrec în un mod bătător la ochi, precum d. e. o fortună, un cutremur de pământ, o inundațiune, produc indeobște simțiciunile cele mai vii în spirit și se întipăresc mai bine memoriei. Nefiind însă omul de rënd datat a urmări și cauzele ascunse ale efectelor, adese înspăimântătoare și ajungënd la cunoștința neputinței sale de a se opune izbucnirii acelor puteri elementare, el este prea ușor aplecat a ascrie multe fenomene, nu unei cauze naturale, ci ingerinței unor puteri supranaturale, cari în mod arbitrar pot schimba cursul regulat alu naturii. Astfel se introduce în spiritul omenesc credința în tot felul de spirite bine sau reuvoitoare și credința deșartă, cari la rëndul lor au împedecat și împedecă foarte mult progresul normal în cultură. Pe de altă parte schimbările, cari decurg fără intrerumpere, însă sub un exterior la aparință neschimbăcios, precum d. e. procesul asimilațiunii sau al respirațiunii, ce se petrec în un firicel de earbă, sau înlăuntrul unui vermuț, rămân cu totul neabăgate în samă. Și cu vreme noi ne dedăm a crede că, sub acel exterior la aparință imobil, nici nu decurge nici o lucrare. Negreșit că, spre a fi urmărite cu interes până în detaiu schimbările de felul acestora, se recere inteligența mai dezvoltată a barbatului de specialitate. Legile fundamentale după cari se conformează fiecare ființă și lineamentele principale ale constituțiunii și organizațiunii objectelor din jurul nostru, trebuie însă să le cunoașcem cu toții, căci esistența noastră este strict legată de întrebuițarea objectelor naturii și de folosirea puterilor ei. Cum ne vom pute însă folosi de dênsele, dacă nu le vom cunoașce mai întâi după principalele lor însușiri?

A mijloci aceste cunoștințe folositoare în prima linie este chieamată școala. Dar în vechime nu au existat școale în înțelesul de azi, ear în școalele timpurilor mai noue a dominat un metod irrațional, care a ajuns a nimici mai tot interesul, ce inteligențele tinere ar fi putut câștiga pentru școală preste tot și în deosebi pentru studiul naturii. Căci în loc de a face mai întâi pe copil cunoscut cu împrejurimea în care trăiesce, acel metod îl preumbla printe sistemele planetare, în loc de a-i atrage atențiunea asupra florilor

și erburilor din grădina parintească, îl ducea prin puștiile Africii și pădurile Americii, în loc de al face cunoscut cu elementele compozițiunii și organizațiunii objectelor, îi încărcă memoria cu diferitele sisteme naturale și nenaturale, după cari s'a împărțit regnele naturii. Astfel copilul învêța multe despre cele îndepărtate, nu știa însă nimic despre cele din nemijlocita lui apropiare!

Mai puternic decât procederea aceasta greșită a școalei, a împedecat ierarchia, cu deosebire cea apusană, progresul științelor reale. Preocupată de estinderea puterii sale asupra întregii vieți spirituale, politice și sociale a popoarelor, ierarchia adese a pășit în arenă ca luptăciun împotriva științei. Interesele, pe cari are să le reprezente biserica, nu sunt cele politice, ci cele morale. Aceste din urmă se cultivau puțin din partea ierarchiei; cu atâtă mai mult însă se îngrija ea de cele d'ântei, cu o ignorare completă a adevăratei sale chieamări. Abusurile cele multe și corupțiunea ierarchiei au trebuit să provoace cu vreme o reacțiune puternică din partea cugetărei independente și a științei. A fost deci lucru natural ca, cercetările științifice, atât pe terenul teologic, cât și pe cel filosofic și al științelor naturale să se îndușască, căci direct sau indirect ele își îndreptau ascuțitul în contra acelor abuzuri, și subsăpau fundamentul, pe care ierarchia își basa o autoritate, ce nu i se cuvenia. Nici un mijloc ea nu cruța spre a împedeca străbaterea lumii produse de cercetările științifice, — nu atât din cauză că, acele cercetări ar fi fost într'adevăr periculoase moralității sau simțului religios, ci pentrucă ele îi amenințau cu perire prerogativele și autoritatea usurpată. Așa ierarchiei îi succese a înduși momentan libertatea cugetărei și a cercetărei, dar în urmă totuși învinse adevărul, care era pe partea științei; și pecând ierarchia apusană a ajuns în consecuența dezvoltare a sistemului seu de procedere la declararea infalibilității unui om, pe atunci știința, avënd în vedere deapurarea cercetarea după adevăr, a făcut descoperirile cele mai însemnate, cari întregii activității și dezvoltări a genului omenesc au dat un avânt nemai pomenit. Dar în urma acestor descoperiri moralitatea omenimei nunumai nu s'a dărîmat, ci din contră ea stă pe o treaptă cu mult mai înaltă, de cum a stat vre o dată atunci, când omnipotentă incușițiune regulamenta conștiința oamenilor.

Tendința realistă a timpului nostru merge într'acolo ca, pe lângă cultivarea spiritului, să nu se neglijă nici cultivarea lumii materiale, căci aceasta este o condițiune pentru armonica dezvoltare a celei d'ântei. Îmbunătățirile de tot felul, îndrumate pe toate terenele prin descoperirile științelor, cu deose-

bire celor naturale, nunumai că au dat un avânt puternic părții materiale a vieții, ci totodată au produs o schimbare în idei îmbogățind în mod deosebit întreaga viață spirituală a omului. Astăzi nimenea, care are pretensiunea de a fi om cult, nu mai poate să neglige cunoștința cu legile și obiectele principale ale naturii, dela cari atărnă în cele din urmă dezvoltarea spirituală și materială a omului. Credem deci a nu fi fără interes a arăta în lineamentele principale însemnătatea și folosul studiului științelor naturale.

(Va urma.)

D. P. Barcianu.

STUDII ASUPRA STĂREI NOASTRE ECONOMICE.

(Urmare.)

Inteligența noastră, reamintim, a fost și este de o mare nepăsare pentru chestiuni, cari ating industria națională.

Am fi totuși nedrepti, dacă nu am aminti măcar în treacăt mulțămida, ce datorim unor societăți, cari s'au jertfit pentru incurajarea industriei noastre.

Amintim mai întâi „Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român,” care dela înființarea ei (1861) și până astăzi a votat și distribuit considerabila sumă de 2810 fl., parte între acei cari vor a se aplica la vre-o meserie, parte între sodalii, cari vor a înainta la rangul de măestri¹⁾. Pe când trebuie să convenim, că suma de 1638 fl. distribuită ca ajutoare de câte 25, 16, 15 și 12 fl. între cei d'ântei a înduplecat pre mulți țărani a-și trimite copiii la meserii, în acelaș timp suntem nevoiți a constata, că restul de 1172 fl. distribuit ca ajutoare de câte 100, 50 și 36 fl. între sodali pentru de a le în-

¹⁾ Veți „Transilvania,” organul Asociațiunii: „Raportul secretarului II. despre activitatea comitetului Asociaț. trans. pe anii 1865, 1868—1872, 1874 și bugetul preliminar în ședința Adun. gen. din 30 Aug. 1875 în legatură cu hotărîrea comitetului de sub §. 133. Conform acestor arătări oficioase, Asociațiunea a distribuit cu totul 104 ajutoare și anume la:

A.	1 sodal	100
	17 sodali câte 50 fl.	850
	2 „ „ 36 „	72
	6 „ „ 25 „	150
	la oaltă	1172 fl.
B.	40 învețeai câte 25 fl.	1000 fl.
	20 „ „ 16 „	320 „
	10 „ „ 15 „	150 „
	14 „ „ 12 „	168 „
	la oaltă	1638 „
	Suma totală	2810 „

lesni înaintarea la rangul de măestri, în rari cazuri a servit scopului, pentru care era destinat. Cine s'ar îndoi despre aceasta n'are decât să privească lucrurile deșerte, pe cari mulți dintre sodali cheltuesc acești bani storși din sudoarea bietului popor. După părerea noastră, cauza acestui rău trebuie căutată mai ales în puțina chibzuire, cu care se dau aceste ajutoare fără a obliga pre acei cari le capătă să împlinească mai întei condițiunile cuvenite. Îndată ce bunele intențiuni vor fi însoțite de o mai bună chibzuire și de mai mult sprijin moral, cauza și cu ea efectele răului se vor delătura dela sine.

Pe o cale mult mai practică par a fi apucat puținii, dar zeloșii bărbați, cari au înființat „Asociațiunea pentru sprijinirea învățăcelor și sodalilor meseriași români în Brașov”²⁾. Continuând inteligența noastră a se întruni în astfel de asociațiuni și având în vedere același sau asemenea scop, pe care-l urmăresce asociațiunea din Brașov³⁾, rezultatul nu poate fi decât o îmbrăçoșare din ce în ce mai mare a industriei din partea poporului nostru.

În sfârșit amintim „școala de meserii,” care s'a înființat în toamna anului 1874 în Orăștie.⁴⁾ Deci

²⁾ Dacă comparăm discursul D-lui B. Bainulescu: „Despre unele mijloace, cari ar potè ameliora starea materială a poporului român,” publicat în „Telegr. rom.” Nr. 61 și în „Transilv.” Nr. 19 din an. 1875 cu raportul publicat în „Telegr. rom.” Nr. 5 a. c. aflăm, că prin stăruințele acestei asociațiuni s'au așezat 103 copii români la 13 diverse meserii; 14 învețeai s'au făcut sodali și 6 sodali au înaintat la rangul de măestri.

Încât pentru înaintarea învețeilor în cultura spirituală, direcțiunea gimnazială a stăruit a se ține prelegeri de câte 2 ori pe săptămână. În anul 1875 au fost în despărț. I. 36, în despărț. II. 24, la oaltă 60 scolari. Spre încurajare la studiu s'au premiat 6 scolari diligenți. Pentru susținerea resp. înființarea unei școli de meserii, D-nul Dr. I. Meșota, Direct. gimnaziului, a isbit a se vota suma de 1500 fl. din partea adunării districtuale, care a recomandat cererea universității fundului regesc. Asociațiunea numeră astăzi 102 membri.

Din acelaș discurs vedem, că pe atunci se aflau în Brașov vre-o 10 măestri români. — În Sibiu avem vre-o 7 măestri români.

Când s'ar culege asemenea date statistice din toate părțile locuite de Români, ele ne-ar putè înfăoșa un tablou foarte interesant și instructiv despre starea actuală și viitorul industriei noastre.

³⁾ Veți „Statutele Asociațiunii pentru sprijinirea etc. Brașov 1874.”

⁴⁾ Din „Primul raport anual despre starea școlii de meserii în Orăștie pe anul scol. 1874/5, Orăștie 1875” estragem următoarele:

Școala a fost cercetată de 43 Români, 15 Germâni, 5

viitoriul va decide, intru — cât acest nou institut va ști să-și îplinească frumoasa misiune, ce a luat asupra-si.

Dacă comparăm acum cea ce vedem că s'a făcut cu cea ce negreșit s'ar fi putut și ar fi trebuit să se facă, nu ne rămâne decât să osindim nepăsarea, cu care inteligența noastră s'a datat a privi industria cu totul scăpătată, menită a ne inspira grele temeri in viitoriul cel mai de aproape.

Recunoascem earăși, că a invinui exclusiv inteligența pentru această stare de lucruri este a trece cu desăvârșire din vedere o mulțime de alte condițiuni, dela a căror îndeplinire atâră ori ce dezvoltare economică mai însemnată și in deosebi dezvoltarea industriei. O fugitivă privire in istoria progresului ne va arăta, cari sunt aceste condițiuni.

In starea primitivă a societăților aflăm pre oameni ocupându-se mai întâi cu vânătoarea, cu pescuitul și cu păstoritul, apoi cu agricultura, care este cel d'întâi pas, ce face omul spre civilizațiune. Când populațiunea s'a înmulțit și cu ea trebuințele reclamate de viață, când prin urmare pământul s'a îngustat și agricultura a ajuns la oare-care grad de dezvoltare, atunci numai vedem ivindu-se industria și mai pre urmă comerțul. Dupa ce astfel am stabilit in câteva cuvinte ordinea naturală in care înaintează omenirea pe scara progresului economic, să examinăm acum mai pe larg condițiunile priincioase industriei.

Dezvoltarea industriei stă in raport direct cu desimea populațiunii. Astfel in țările cu o popula-

Magiari, 3 Bohemi și 1 Isralit, la olaltă 67 elevi. Comparând feriile in suma de 114 zile și câte 200 absenții pe fiecare elev (!) cu câte 2 oare pe 274 zile, in cari s'au ținut prelegeri, rezultă cu totul 348 oare de prelegere pentru fiecare elev. Obiectele de învețământ sunt: Limba română, magiară și germană; computul, geografia și istoria patriei, computul mercantil, cunoștințele cambiale, desenul, contuaria, geometria, fizica și chemia. Limba propunerii este cea română. Universitatea fundului regesc a votat pentru susținerea scoalei 1000 fl. pe an.

In Sibiu, unde inteligența română este mai numeroasă decât in ori care altă cetate din Ardeal, nu s'a făcut până astăzi nici măcar încercarea cu înființarea unei scoale de meserii!

Astfel pe când noi Românii ardeleni avem o singură scoală de meserii, care și ea este înființată și susținută oarecum din mila străinilor, conlocuitorii nostri Sași posedă astăzi 8 scoale de meserii, aume in: Sibiu, Brașov, Cohalm, Agnita, Medias, Sas-Sebeș și Bistrița. Recomandăm celor cari voesc a se informa mai de aproape discursul ținut in ședința universității fund. reg. in 6 Decem. 1875: „Bericht der Schul-Comission über die Ergebnisse der Prüfung aller Gewerbetshul-Berichte," care a apărut in estras in mai multe jurnale germane din Ardeal, precum și in broșure separate la S. Filtch (W. Krafft) in Sibiu.

țiune rară și împrăștiată pe un teren întins, unde fie-care are cu ce să hrăni cultivând o mai mare întindere de pământ, vedem dominând agricultura; din contră in țările unde populațiunea este deasă și grămadită pe un spațiu îngust, care nu îngăduie fie-cărui a se ocupa cu cultivarea pământului, acolo nu rămâne unei clase de muncitori de cât a alerga in brațele industriei. Aplicând acest principiu la țările locuite de Români și in deosebi la Ardeal, este știut, că poporul nostru s'a înmulțit repede, din contră pământul s'a împușinat și s'a scumpit. Cu toate aceste, țărani nostri in loc de a căuta să afle noue isvoare de câștig îmbrățoșind meseriile și comerțul ei continuă a merge pe căile bătute ale rutinei ruginite de secolii preferind a trăi in condițiuni adese deplorabile. In adevăr, re-pejunea cu care a sporit numărul populațiunii noastre pare a nu fi contribuit nimic, sau prea puțin la dezvoltarea industriei naționale. Dupa cum vom cerca a dovedi in aprecierile următoare, cauzele acestui fenomen nenatural sunt in mare parte motivate prin puterea împrejurărilor fatale, in care s'a aflat și se află și astăzi poporul nostru.

O a doua și poate cea mai importantă condițiune priincioasă industriei este capitalul. Omul ajutat fiind numai de brațele sale și de forțele naturei nu este in stare să producă nimic. Chiar și cel mai modest meseriaș are neapărată nevoie de îmbrăcăminte, de nutriment, de o locuință, de o proviziune de material brut, de unelte pentru lucru și trebuințele casnice, pe scurt, de o mulțime de obiecte, cari firește și ele constituiesc un capital oare-care. Fără capital nu esistă producțiune, fără capital munca e sterilă și chiar cu neputință. Prin urmare, unde lipsesce capitalul, acolo nu poate fi vorba de întreprinderi industriale, fie mari fie mici. Tot așa este și cu celelalte ramuri ale producțiunii. Deodată cu capitalul se ivesc noue ocațiuni pentru acei cari voesc și sunt siliți a pune in lucrare brațele și inteligența lor. Pe cât timp însă capitalurile sunt rari, cercul lucrărilor și prin urmare al producțiunii este foarte îngust; țările serace de capital lasă bogățiile, cu care le-a înzestrat natura, nefolosite neavând cu ce să le exploateze; nouele invențiuni făcute pe terenul economic rămân in cea mai mare parte neaplicate. Dar îndată ce capitalurile încep a se grămadă, cercul lucrărilor se lărgesce, producțiunea și cu ea bunul traiu pășesce înainte, ocașiunile de a câștiga se îmulțesc pe zi ce merge. In sfârșit, când o țară ajunge a ave abundență de capital așa, că fie-care muncitor are unde și cu ce să pue in aplicațiune brațele și inteligența, de care dispune, acolo vedem executându-se planurile și întreprinderile cele mai colosale. Drept model in această privință este Anglia cu uriașele ei capitaluri. Nicăiri spiritul de întreprindere

mai îndrăzneţ decât în Anglia ; nicăiri nu să jertfese mai mult pentru amelioraţiuni economice de tot felul, nicăiri nouele descoperiri, ce se fac pe sama agriculturii, industriei şi comerţiului, nu se aplică mai repede şi în dimensiuni mai largi decât în Anglia. Industria acestei ţări, din care vedem eşind produsele cele mai perfecte, mai trainice şi totodată mai eftine, este mai pre sus de ori ce descriere, din toate punctele de vedere. Comerţiul a ajuns a lua dimensiuni ne mai pomenite în istoria popoarelor. Pentru-ce ? Pentru-că prisosul în capital îngăduie întreprindătorilor a se servi de maşinile şi uneltele cele mai spornice şi mai eftine, a-şi procura cât de mari proviziuni de material brut, a înfiinţa fabrici şi stabilimente colosale, cari ţin concurenţa lumii întregi. În asemenea condiţiuni, cheltuelile împreunate cu producţiunea sunt negreşit mult mai mici decât în ţările serace de capital, unde întreprindătorii nu au cu ce lucra şi duc lipsă aci de una aci de alta. Resultatul este, că Anglia se află în condiţiuni materiale strălucite, că pământul, deşi puţin favorisat de natură, hrănesce o populaţiune colosală.

(Va urma.)

D. Comşa.

ESPLICAȚIUNI

la

„PĚCURARUL ȘI ELENA*“.

I. Esemplariile poveștii.

1. dela I. Olariu, învățător în Doman, cottul Carășului, după povestirea Anei Olariu și I. Coloșoara.

2. dela I. Beca, învățător în Scului, cottul Teмиșului, povestită de N. Stoian.

3. dela G. Străin din Sasca montană. Această poveste se mai află :

4. la I. Haltrich, profesor la gimnasiul din Sighișoara în Ardeal în cartea „Deutsche Volksmärchen“ (povești populare nemțești din Sacsonia Ardealului) p. 122.

II. Diferințele.

a) la Olariu e Elena, la Beca e Ileana Cosăneana, doamna codrilor și zina florilor, la Străin numai fata de împăratu, la Haltrich Rosenmädchen (fată de rujiță).

b) feciorul numai la Olariu are numele Petru ; perind numele mitologic vechiu, de regulă se înlocuiește Petru.

* Vezi Nr. 3 al „Foișoarei“.

c) la Olariu și Străin e nedeie, la ceilalti e bal. Nedeia e sərbătoare la hramul bisericii satului.

d) la Olariu și Străin e căpăstru, la Beca frău, la Haltrich e clopoțel. În alte povești vine adeseori frăul.

e) la Olariu pēcurariul păzesce oi, la Beca porci, la Străin viței, la Haltrich găște.

f) la Beca copilul călătorește și ajunge la un moș de 100, apoi la altul de 200, și la al treilea de 300 de ani și fie-care trimite albinele să caute curțile Elenei și numai albina celui din urmă le află ; fie-care dăruiesce copilului câte un frău.

g) la Haltrich curțile fetei sunt în capătul pădurei.

h) la Străin și la Haltrich oițele sunt ale fetei împăratului.

i) la Olariu și Haltrich, îi unge pērul cu unsoare neagră, la ceilalți fata dă inelul său și copilul ajungând în cuină l aruncă în mănecarea fetei și pe această cale se face descoperirea.

k) la Haltrich pleacă feciorul înainte de a se găta balul, la Olariu și Străin în zori, la Beca după mezul nopții cătră 4 oare.

l) la Străin, Elena e fata ciumei (nopții), vițelul se preface în spinicel. Fata se duce la câmp, aci îi caută în cap și-l află inegrit.

Esența poveștii și mitulu vechiu al ei se cuprinde în partea III și a IV., în care identitatea esemplarelor e mai mare. Celelalte părți sunt numai ilustrațiuni introducătoare sau de încheere și aceste variază mai în tot felul ; ilustrațiunile sunt împrumutate și din alte povești. De aceea o poveste pare a fi în mai multe forme.

Povestea de față e românească și de bună samă Haltrich a auzit-o dela studenții români ; ea e compusă din vechi misterii eline și fiindcă aceste se află și la Homer, povestea are elemente de 3000 de ani.

III. Esplucațiunile.

L a p a r t e a I.

E l e n a. La laculu din pădurē se scaldă zinele, între cari cea mai mare, precum se vede din partea IV. a poveștii, este Elena. Aceasta în toată povestea represintă pe zeitatea de lună și în deosebi în partea I. pe Artemis, în a IV. și a V. pe Ariadne. La Greci Artemis a fost numele universal pentru diferite forme a zinei de lună (L. Preller, griech. Myth. I. p. 228). și numele ei însemnează fecioară nevătămată ; e zina de noapte a ceriului și a luminei (p. 229). Artemis se arată în pădure, pe livezi și la isvoare, fiind viața idi

lică a naturii propriul ei teren. De aceea suta sa constantă e de nimfe de munți, de ape și de păduri, cu cari acum vânează în pădure umbroasă, acum danțuiesc pe livezi cu flori și se joacă, acum se scaldă în izvoare. Ea este de statură mai înaltă și mai mândră între nimfe. Din aceste înțelegem pe zinele din poveste, cari se scaldă în lac chisărac și cea mai mândră, care a ramas să vorbească cu copilul vânător, este Elena.

Nimfele sunt numai multiplicarea zinei Artemis. Aceasta cu predicatul Amazon (cu o țigă) asemenea e incunjurată de nimfele Amazone, cari sunt tot Artemis în mai multe ființe. S'a zis cu o țigă, pentruca să poată încorda arcul (săgeata luminei), și o țigă are, pentrucă numai o lună e pe ceriu (System der Mythologie des Orients, F. Nork p. 245). Astfel zinele cu Elena sunt numai multiplicarea ei.

Cerboaică. În poveste să zice, că zina cea mai mândră adică Elena se preface în cerboaică (ciută). Artemis cu predicatul Argotera e zina animalelor selbatice și de vânat (Preller p. 236, 683). De regulă atributul ei este o cerboaică, care sau o petrece, sau o duce în spate, sau se joacă cu ea, — și Artemis adese călătorește cu ciute. De aceea Artemis a avut serbătoarea Elaphebolia sau vânătoarea de ciute (Preller I. p. 232, 236, 250). În povestea noastră legătura este și mai strânsă; căci Elena se preface în cerboaică și astfel aflăm elementele vechi mitologice reprezentate în poveste. Artemis a fost amoroasa zeului Hermes (Preller I. p. 247).

Copilul din poveste este zeul Hermes la Greci, Mercurius la Romani și anume planetul Mercurius (Ovidius Meth. XV. 160). Hermes este Mercurius.

Zeitățile de lumină umblă cu arc, pentrucă razele sunt săgețile. Așa și copilul din poveste se duce în pădure, unde se află zinele și respective Elena.

Frăul și calul. După mitologie, Atene (Minerva), zina înțelepciunii, care a luat parte și la facerea lumii, a dăruit un frău lui Bellerophon, care și el este un zeu de lumină (Preller p. 490). Frăul din poveste are putere să aducă un cal, care vine și perea deodată cu lumina planetului. De regulă zeii de soare și de lumină umblă pe cai. Din cauza iușimei sale, calul este în legătură cu razele soarelui și luminei, este animalul zeului Helios (soarele), care în toată ziua călătorește dela răsărit la apus (I. B. Friederich, die Symbolik und Myth. der Natur, p. 460. Ovidius Meth. II. 153). Din cauza iușimei sale, calul reprezintă iușimea luminei; de aceea carul de soare se trage de cai (Nork p. 35). Coama calului sunt razele (p. 190).

Calul aduce îmbrăcăminte de aramă, argint și aur. Cele două d'ântei sunt ilustrațiunile, iar cele de aur sunt simbolul luciilor stelelor, în poveste este lumina planetului. În poveste adese întreabă calul pe erou: „Cum să te duc, ca vântul ori ca gândul?“ și eroul răspunde: „ca gândul!“ Căci lumina străbate iute ca gândul. Deci Elena este luna și copilul este Mercurius, cea ce vom demonstra în mod pozitiv.

L a p a r t e a II.

Albina. În poveste copilul află un roi de albine. După varianta f) el află trei bătrâni, cari au roiuri de albine și în amândouă cazurile o albină află curțile Elenei dincolo de mare (după g, dincolo de pădure); căci după mitologie luna, soarele și toate stelele ies din mare. Albina este animalul zinei Artemis (Nork p. 175); albina a fost animal de oraciu adecă de profetie și simbolul învățături secrete. De aceea zeul Mithras, zeul soarelui, a ținut o albină în gură. Melissa (albina) Delphis s'a numit preoteasa de oraciu în cultul lui Apollo (soare) în Delphis. Insuși Zeus a avut predicatul Melisseos (albinos). Albinele dar sunt stelele de pe ceriu.

Trei bătrâni. Doi sunt ilustrațiunile. Geras sau Geros, care după Homer înseamnă bătrân, starea cărunțirii (din geron, gerontos=cărunt) este personificațiunea nopții, este fiul de noapte după Hesiod (Dict. gr. germ. Rost, indice p. 27). Deci fiul nopții are albinele=stелеle. Aflăm pe feciorul lui Zeus Aristäus, care se numește tata albinelor (Preller I. p. 356. Nork p. 175. Nork, die Mythologie aus den Volksmärchen p. 983 Friedreich p. 631,—693).

De aici vedem, cum albina care s'a reintors mai târziu, a aflat secretul, unde sunt curțile Elenei, cum moșii, bătrânii eară trimit albinele și cum una, cea din urmă, află curțile; vedem legătura bătrânilor cu albinele, adecă a fiului nopții cu stelele. Și astfel abia este vre o împrejurare esențială în povestile noastre, care să nu aibă originea sa în vechia mitologie. Numai prin esplicare se poate ști prețul lor pentru lumea inteligentă.

L a p a r t e a III.

Păcurar la oi. Partea I. și II. se află și în alte povești asemenea ca introduceri esențiale; dar mitul poveștii se începe cu partea III; și aci și în părțile următoare această poveste este unică dincoace de Carpăți, iar între cele tipărite dincolo nu se află.

Copilul babei lasă arcul și ia băta păstoriului. Să căutăm dar pe Hermes și ca păcurar.

Pe când Apollo a fost zeul luminei și luminării

zilei, Hermes (Mercurius cu rolul de luceafăr) este zeul intunecimei, acum in intunerecul nopții, care răpesc lumina zilei, acum in ziori cand luminile ceriului se sting (Preller I. p. 295). Hermes a răpit vitele (zilele de soare) lui Apollo și Zeus făcând pace întră ei, Hermes rămâne îngrijitorul pășunii tuturor vitelor. Dela el se deduce binecuvântarea pășunilor și turmelor (Pr. p. 301) și in deosebi el a fost zeul pășunilor și turmelor (Pr. p. 307); el a avut plăcere cătră viața păstorească, grije de vite, oi, țapi etc. (p. 308).

La Homer (Hymn. IXX. 28) nimfele plâng după Hermes, că s'a dus in Arcadia, țara oieritului, și la Dryops (personificațiunea omului de pădure, azi=moșul codrului) a păzit oile și cu fata lui a născut pe Pan=păstoriul, păzitorul (Preller I. p. 369 și 581).

Hermes ca păstor de oi a avut predicatul Polymelos (mela=vite mici, adecă oi, capre, porci), cea ce insamnă bogat, avut de oi, cel cu multe vite și in deosebi oi. Acest predicat se află la Homer, Hesiod, Pindar, Euripid (Rost. Dict. gr. germ. II. p. 315).

In povestea esplicată „Urieșul cu ochiu in frunte“ am mai dovedit pe H. ca păcurar la turmele tatălui seu.

Hermes slujesce la Polymele (cea cu multe oi=schafreich) și aici varianta h) ca cea mai bună e recificată.

Sub turma de oi se înțeleg stelele (Nork p. 225. „Die Sterne sind aber unter Heerden — gemeint“). Deci luna are turme de oi=stele și luceafărul e pastoriul păzitor.

Porci. După Beca, copilul păzesc porci. Pe Hermes cu predicatul Odysseus 'l aflăm in legătură și cu porcii. Odysseus reintornând in urma retăcirilor sale la Ithaca, patria sa, aici se întâlnește cu păcurariul său Eumäus, care păzesc 12 turme de porci și in ele are 360 de porci (Odyssea XIV. 20, XIV. 147. Gustav Schwab, die schönsten Sagen des classischen Alterthums III. p. 134 etc.) Dar Eumäus este Odysseus însuși, un alt predicat atribuit lui H.; turmele sunt cele 12 luni și 360 porci sunt zilele anului de atunci.

Fluer. După poveste batù vântul, veni o hală din pădure, aduse un fluer și invătă pe păcurar a zice șolomonește. —

Hermes inventează fluerul păstoresc (Pr. I. p. 301); deci aci din mintea sa află fluerul. In poveste 'l aduce hala și-l invătă. Aici hala este personificațiunea zinei Athene=mingii, care ajută pe eroi arătându-li-se in multe forme.

Copilul zice șolomonește (supranatural, cu farmec) de adună oile, apoi le prefăce in petri.

După mitologie, Hermes zice in fluer inaintea lui Argus ca să-l adoarmă; căci Argus are ochi mulți

și păzesc pe Io (luna, Iliada II. 103. XXIV. 182. Odyssea I. 38). Argus este ceriul cu multe stele, este păzitorul zinei Io, pe care Zeus a prefăcut'o in vacă, ca Here, muerea lui, să nui afle amorul. Prefacerea in vacă inseamnă când luna e nouă și are două coarne (Nork p. 21. Friedreich p. 652). O mai mare analogie abia se poate cugeta intre mitologia veche și poveste.

Petrile. Ce a fost mai firesc pentru păcurar=Hermes decât a prefăce oile in petri. Numele Hermes este chiar in legătură mitologică cu petrile. *Ἐρμαιοι λοφοι*=petrile=stâlpii puși pe la drumuri; căci Hermes păzind și drumurile, petrile s'au pus la drum in onorul lui chemându-se Herme (Pr. p. 294), ce și astăzi sunt in us, ca petri de stațiuni, hotare. Hermes in adevăr a avut putere a prefăce in petri. Astfel pe Battos l'a prefăcut in stâncă (Pr. p. 300). Deci după poveste foarte frumos se arată trebuința de a prefăce oile in petri; căci altcum nu se poate indepărta dela turmă, altcum nu poate merge la nedeie să dănțuească.

La partea IV.

Elena in căruță. Câte odată Artemis călătorește in car. Astfel a călătorit ea dela țermul Melosului prin Smyrna in Klaros la fratele seu (Homer Hymn.—g. Pr. I 232). La Romani, zina Luna a călătorit cu 2, soarele cu 4 cai (Lunae biga datur semper, solique quadriga — Pr. Röm. Myth. p. 299). In poveste Elena vine cu 4 cai, poate povestitorul i-a mai dăruit 2. Dar am o poveste, in care zina de lună și soarele umblă și călări.

Serbătore. In poveste serbătoreea Rusalielor și nedeie. Un punct principal al povestii și mitologic vechiu până la surprindere.

La serbătoreea zinei Artemis a dănțuit Polymele cea frumoasă (Iliada XVI. 183). Polymele dintre nimfele melisse s'a îndrăgostit cu Hermes la danțul dat in onorul zinei Artemis (Iliada XVI. 173. 182). Polymele a fost fata lui Phylas, regele din Ephyra (Friedreich, Realien in Iliada et Odyssea p. 344 și 508). Polymele se zice și fata lui Aeolus, zeul vânturilor (Nork p. 153).

Artemis se intoarce de regulă dela vânat la danț. Fără danț nici că s'a putut cugeta și s'a serbat din partea junimei țarei cu cântări și danțuri (Pr. I. p. 233). — Descrierea îndrăgostirei la danț in Volker „die Myth. des Iapitischen Geschlechtes, p. 102. Deci Hermes și Artemis sunt identici cu păcurariul și Elena la serbătoreea nedeiei și la danț.

Locul de joc și jocul. Hermes cu predicatul Daedalos (ziditor, măestru) face locul de danț pentru Ariadne. Sacul este espresiunea figurativă pentru ceriu (Pr. II. p. 500). Daedalos a făcut in Knotos, (și Knosos, oraș in Kreta) loc de danț pentru Ariadne (Iliada XVIII, 591), ce insamnă inalt săntă (Pr. I. 532. II.

II. 296) sau mult voioasă (Nork p. 31). Ea este fata lui Minos, regele Cretei, numit și al infernului (Odyssea II. 331 și 325. Pr. I. 523). După mitul local din Creta, Ariadne este zina de lună a țării, unde The-seus, zeul de soare al Cretei, este amantul ei și care a lăsat-o dormind în insula Naxos (adecă luna a re-mas în noapte și soarele s'a dus — Friederich p. 515 și 747). De aci se vede, că Artemis și Ariadne sunt zine de lună și amândouă danțează, dar la poezi Ari-adne a avutonorul ca H. Daedalos să-i facă loc de danț.

Cari zei danțează, joacă? Toți zeii de timp sunt dănțători și danțurile insamnă intoarcerea soarelui, a lunii și stelelor (Nork p. 283). Danțul Ormos (adecă zodiac și Cosmos=lumea) l'a inventat Daedalos pentru Ariadne (Nork p. 284). La facerea lumii s'a facut și danțul; căci toate se întorc după o lege anumită (Nork p. 285. Kreutzer Symbolik III. 364).

Hermes Daedalos este ziditor și de lume; de aceea a făcut ceriul de loc de danț; zeii de timp sunt acei, cari fac ziua, noaptea sau se arată la timpuri anu-mite. Artemis este luna în Arcadia, Ariadne este în Creta, Polymele predicatul zinei Artemis și astfel ele sunt numai o ființă, reprezentată în Elena.

Un soare neagră sau smoală. La I. Olariu, Elena mănjesce cu trei degete de trei ori ceafa feciorului de împărat. În conjuncțiunea sa de jos Mer-curius poate trece pe lângă fața soarelui și în această trecere el se arată ca un cerc deplin regulat, bine mărginit și negru ca smoala (als pechschwarzer Kreis — Mädler, Populäre Astronomie p. 132). Așa se va vedea în 6 Maiu 1878. Deci mănjirea părului pęcura-riului este un fenomen astronomic, ce se referă la Mercurius.

Abura cu mărâma. În peșteră Hermes se acopere cu o mărâma (Pr. I. 301) și insamnă intune-recul, când nu se vede în mezul nopții Mercurius.

Încăută în cap. În poveste eroul adeseori adoarme pentru-că i caută în cap. Aburarea cu mărâma și căutarea în cap sunt întogmai figurile mitolo-gice, cari insamnă nălucirea stelei în atare timp, in-depărtarea de pe orizont. Aceeași observăm în alte povesti, nude eroul se sloboade în peșteri afunde.

Înaintea lui ziua, îndărăptul lui noaptea. În exemplarul lui Beca așa se povestesc. O figură din cele mai frumoase. Când se arată lucea-fărul de dimineață vine și soarele și înaintea lucea-fărului e ziua, îndărăptul lui e noaptea. De aceea Elinii au dat lui Hermes o mână albă și alta neagră și o căciulă jumătate albă, jumătate neagră; căci Hermes premerge nu numai murgitului de seara ci și de di-mineața (Nork p. 279). O idee analogă aflăm în mi-tologia nordică, fiind Hel o ființă femească, care e desemnată, jumetatea de a stânga cu trup alb, jume-

tatea de a dreapta cu negru, semănând cu Hermes și Mercurius numai intrucât și Hel duce sufletele în in-fern (Dr. Minekvitz, Katech. der Mythol. p. 253). În mitologia creștină acest rol este dat lui Lucifer (lucea-făr = Mercurius).

La partea V.

Aceasta formează incheerea precum este și în alte povesti, deși nu constituie ceva esențial.

Nu va fi fără interes a pomeni, că frații Schott, cari au publicat povesti române în limba germană, încă s'au trudit a le explica. Explicările lor constau în mare parte diu asemănarea ideilor din cele române cu cele germane; dar conduși de intențiunea de a re-duce toate la izvor german, ei adese rătăcesc.

F. Nork, care a scris „Mytologie der Volkssa-gen und Volksmärchen“ Stuttgart 1848, pare a fi fă-cut cea mai bună combinațiune pe acest teren. El tractează I. poveștile scandinave și germane p. 1—558. II. poveștile slavene p. 559 — 665. III. poveștile cel-to-romane p. 666 — 1054. Cu privire la mai multe povesti, această carte este un fel de pascălie, unde se vede ce poveste de care popor se ține.

Între poveștile romanice (dar' nu de a le noastre), în deosebi franceze și a le altor popoare aflăm o mare deosebire. Se află totași idei analoge, după cum am pomenit la Hermes și Hel. În asemenea cazuri, Ger-măanii află firește numai decât germanism. Dar Homer și o mulțime de poezi elini pot servi drept dovadă, că Germanii adeseori greșesc.

Între poveștile noastre și cele franceze aflăm o mare asemănare și așa putem zice, elenismul vechiu și puritatea lui este la noi represintat în mai mare grad decât la Francesi și aci este a se căuta însem-nătatea mare, ce au poveștile noastre pentru lumea cultă.

Dr. At. M. Marienescu.

NOTIȚE.

Junii români dela universitatea din Cernăuți au format o societate academică cu numele „Arboroasa.“ Scopul este perfecționarea reciprocă a membrilor sei pe terenul literar-național, dezvoltarea spiritului social și ajutorarea materială a membrilor ordinari lipsiți de mijloace.

Privind la împrejurările critice în cari se află junimea română de pe la institutele de învățământ din Bucovina, salutăm cu bucurie această societate academică și îi dorim succesele cele mai bune în ajun-gerea scopurilor propuse.

Un ce de interes pentru noi este că, această so-cietate, după cum vedem din statutele ce a trimis re-dațiunii, a primit și ea aceeași ortografie, ce o folo-sesc și Foișoara Telegr. rom. —